
HÁZTARTÁS, CSALÁD

A háztartások, családok mind a demográfia, mind a többi társadalomtudomány számára fontos kutatási területet jelentenek, mivel a társadalmi együttélés legalapvetőbb egységei. A család és a háztartás fogalma időben, térben és tudományterületenként változó, így egy esetleges összehasonlításnál (akár két országra, akár két időpontra vonatkozóan) érdemes figyelni a fogalom pontos jelentését is. A hétköznapokban a két fogalmat sokszor szinte szinonimaként használják, és bár bizonyos esetekben valóban ugyanazon személyek alkotják a háztartást és a családot, fontos tudni, hogy a két fogalom a statisztikában és a demográfiában külön kezelendő, eltérő definíció érvényes rájuk.

HÁZTARTÁS

Egy háztartásba tartozónak azok a személyek minősülnek, akik egy lakásban vagy lakrészben együtt élnek, és a háztartásban felmerülő kiadásoknak (napi kiadások, élelmiszer stb.) legalább egy részét közösen viselik. Ezen feltételek teljesülése esetén sem nevezhetők egy háztartásba tartozónak olyan személyek, akiknek önálló lakáshasználati joguk van, így a főbérlő és albérlője, ágybérlője; ők minden esetben külön háztartást alkotnak. Az általános háztartásfogalom azonban számos problematikus esetre nem tér ki részletesen (például a szülői háztartáshoz sorolhatók-e a kollégiumban élő, de nem önfenntartó egyetemisták, a háztartástól a hét nagy részében távol tartózkodó személyek kérdése stb.), így az egyes kutatások, adatfelvételek során gyakran a fenténél bővebb, pontosabb háztartásfogalmakkal is találkozhatunk.

Minden háztartásban elkülöníthető a **háztartásfő**. A népszámlálások az egycsaládos háztartások esetében a háztartásfőt azonosnak tekintik a családfővel (lásd a Család szócikkben). A többcsaládos háztartásokban (a fogalom meghatározását lásd a Család háztartás szócikkben) alapesetben azt a családfőt tekintjük háztartásfőnek, aki az aktív kereső, ha ilyen nincs, akkor az inaktív keresőt, tehát a nyugdíjas, az anyasági ellátáson lévő vagy a munkanélküli családfőt. Ha a családfők azonos munkaerőpiaci helyzetben vannak, akkor az idősebb családfőt tekintjük háztartásfőnek.

A **háztartások átlagos mérete** egy adott népességben belül a háztartásban élők és a háztartások számának ismeretében számolható ki. A kettő egymáshoz viszonyított aránya mutatja, hogy átlagosan hány fő él egy háztartásban.

Számítási példa: háztartások átlagos mérete

$$\frac{\text{Háztartásban élők száma}}{\text{Háztartások száma 2011-ben}} = \frac{9\,697\,199}{4\,105\,708} = 2,36$$

A legutóbbi népszámlálás szerint 2011-ben Magyarországon egy háztartásban átlagosan 2,36 fő lakott. 1970-ben még átlagosan közel 3 fő élt egy háztartásban. Az egyszemélyes háztartások terjedésével a háztartások átlagos mérete évtizedek óta folyamatosan csökken hazánkban.

CSALÁDHÁZTARTÁS

Családháztartásnak az egy vagy több családot magába foglaló háztartást nevezzük. Ha egy háztartás egy családból áll, a család és a háztartás lényegében azonos, a háztartás egycsaládos. Az **egycsaládos háztartás** abban különbözik a családtól, hogy a családdal együtt élő rokon vagy nem rokon személyek (ideértve a családdal élő állami gondozott gyermekeket is) nem számítanak családtagnak, viszont ők is háztartástagok. Ha két vagy több család vezet közös háztartást, **többcsaládos háztartás**ról beszélhetünk.

Az **egycsaládos és többcsaládos háztartások aránya** egy adott népességen belül az egyes háztartástípusba tartozó háztartások és az összes háztartás számának ismeretében számítható ki.

Számítási példa: többcsaládos háztartások aránya

$$\frac{\text{Többcsaládos háztartások száma}}{\text{Családháztartások száma}} \times 100 = \frac{49\,384}{2\,662\,416} \times 100 = 1,9$$

A legutóbbi népszámlálás alapján a magyar családháztartások kevesebb mint 2 százaléka volt többcsaládos háztartás. Magyarországon Budapesten volt a legalacsonyabb a többcsaládos háztartások aránya, 2011-ben alig haladta meg az 1 százalékot, ezzel szemben Somogy megyében – ahol a legmagasabb volt az arány – a háztartások 2,8 százaléka többcsaládos háztartás volt.